

طوبای زرین زیر ذره‌بین! / نگاهی به کارنامه ۱۵ ساله جشنواره هنرهای تجسمی فجر

شناسه خبر : ۱۳۳۰۲۵ / شنبه ۷ بهمن ۱۴۰۲ - ۱۵:۱۵

در فاصله یک روز مانده به افتتاح شانزدهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر در موزه هنرهای معاصر تهران، نگاهی به تاریخچه برگزاری این رویداد هنری انداخته‌ایم.

به گزارش خبرنگار فرهنگی موج خبر، جشنواره هنرهای تجسمی فجر امسال به دوره شانزدهم خود رسیده است. رویدادی که بزرگترین آوردگاه و ویتترین هنرهای تجسمی کشور به شمار می‌آید و در مقایسه با دیگر جشنواره‌های فجر، جشنواره جوان‌تری است. طبق برنامه‌ریزی‌های صورت گرفته، افتتاحیه فجر شانزدهم، ساعت ۱۸ فردا در موزه هنرهای معاصر تهران برگزار می‌شود. اینک در فاصله یک روز مانده تا افتتاح رسمی این رویداد هنری، مروری بر دوره‌های پیشین جشنواره هنرهای تجسمی فجر داشته‌ایم.

تولد جشنواره هنرهای تجسمی فجر

جشنواره هنرهای تجسمی فجر از چه زمانی متولد شد؟ ماجرا به سال 1387 بازمی‌گردد. زمانی که نخستین دوره از جشنواره هنرهای تجسمی فجر با دبیری «غلامعلی طاهری» برگزار شد. این دوره به شکلی بین‌المللی و با حضور هنرمندان رشته‌های نقاشی، گرافیک، عکاسی، کاریکاتور، خوشنویسی و مجسمه‌سازی همراه بود.

برای برگزاری دوره نخست، آئین‌نامه‌ای توسط غلامعلی طاهری، مصطفی گودرزی و ابراهیم حقیقی نوشته شد تا سیاست و خط‌مشی‌های کلان و اساسی جشنواره هنرهای تجسمی فجر را مشخص سازد. آن‌گونه که غلامعلی طاهری در مصاحبه‌ای اظهار کرده، اهداف اصلی نخستین جشنواره هنرهای تجسمی فجر عبارت از نمونه‌سازی آثار نو و معاصر، ارتقای سطح کیفی هنر معاصر ایران با مشارکت فراگیر هنرمندان تراز اول، جوانان با استعداد و استادان دانشگاه، کشف و معرفی استعدادهای تازه، ایجاد جریان پویا و موثر در عرصه هنر کشور جهت دستیابی به هویت هنر ایران معاصر در قالب و محتوای هنر دوران جمهوری اسلامی، بررسی تحولات و رویدادهای هنری کشور، نمایش آخرین دستاوردهای هنری از آثار هنرمندان، معرفی پویای تازه در حوزه هنر انقلاب و دفاع مقدس و نیز هنر معاصر ایران و در نهایت، ایجاد زمینه تعامل و تبادل تحولات هنری روز جهانی با حضور هنرمندان دیگر کشورها بوده است.

دومین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

در ادامه، دومین دوره از جشنواره هنرهای تجسمی فجر در سال 1388 با موضوع آزاد و به دبیر کلی «سیدعباس میرهاشمی» برگزار شد. در آن دوره که مثل دوره نخست، به صورت بین‌المللی برپا شده بود نیز آثاری از هنرمندان رشته‌های نقاشی، مجسمه‌سازی، سفال و سرامیک، نگارگری، خوشنویسی، عکاسی و کاریکاتور در جشنواره حضور داشتند. یکی از اتفاقات دوره دوم، برگزاری کارگاه‌های آموزشی نقاشی در شهرستان‌های اهواز، سمنان، گرگان و یزد بود. در این دوره، اهدافی چون ایجاد بستر مناسب برای بروز خلاقیت‌های هنری و انتقال پیام هنرمندان، ارج نهادن به هنر معنوی و دینی، معرفی و تعالی ارزش‌های والای هنر ایرانی و اسلامی، ارتقاء ارتباط میان هنرمندان معاصر ایران و جهان، تاکید بر ارزش‌های هنر متعهد انقلاب اسلامی و شناسایی هنرمندان معاصر و فعال، مدنظر قرار داشت.

سومین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

سومین دوره نیز در سال 1389 و بار دیگر به دبیر کلی «سید عباس میرهاشمی» در هفت رشته عملی، یک رشته نظری و

دو رشته جنبی شکل گرفت. نقاشی، عکس، پوستر، نگارگری، سفال و سرامیک، خوشنویسی و کاریکاتور، از جمله بخش‌های این دوره بودند و در کنار آنها هنر خیالی‌نگاری هنر جدید، همایش‌های علمی و نشست‌های تخصصی نیز به عنوان برنامه‌های جنبی برنامه‌ریزی شده بود. یکی از اتفاقات دوره سوم، برپایی نمایشگاه «هفت هنر، هفت هنرمند» به عنوان یکی از بخش‌های سومین جشنواره بین‌المللی هنرهای تجسمی فجر بود. در این دوره برای نخستین بار ثبت‌نام اینترنتی به شکل تام در دستور کار جشنواره قرار گرفت. این درحالی است که تا پیش از این در دوره‌های اول و دوم فجر، هنرمندان برای شرکت در جشنواره باید پرینت آثار خود را به دبیرخانه فجر تجسمی ارسال می‌کردند.

چهارمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

در سال 1390 فجر چهارم در بخش‌های ویژه و آزاد به دبیر کلی «محمدعلی رجبی دوانی» برگزار شد. فراخوان چهارمین جشنواره بین‌المللی هنرهای تجسمی فجر در سه بخش اصلی، ویژه و جنبی با رشته‌های نقاشی، خوشنویسی، نگارگری، تصویرسازی، عکاسی، کاریکاتور، پوستر، مجسمه‌سازی، سفال و سرامیک، فیلم و همایش منتشر شد. بخش ویژه در این دوره به موضوع «بیداری اسلامی» اختصاص داشت و هنرمندان در مقیاس ملی و بین‌المللی آثار خود را به دبیرخانه

جشنواره ارسال کردند. در فجر چهارم، اهدافی همچون بازشناسی تحولات هنرهای تجسمی ایران پس از ظهور انقلاب اسلامی، ارج نهادن به تلاش هنرمندان عرصه هنرهای اسلامی ایران و هنرهای معنوی، ایجاد بستر مناسب برای بروز خلاقیت‌های هنری و ارائه معانی متعالی از طریق هنرهای تجسمی، ارتقای ارتباط میان هنرمندان معاصر ایران و جهان (به ویژه هنرمندان جهان اسلام) و معرفی آخرین دستاوردهای هنرهای تجسمی معاصر دنبال می‌شد.

پنجمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

دوره پنجم نیز در سال 1391 و بار دیگر به دبیر کلی «سید عباس میرهاشمی» در رشته‌های نقاشی، خوشنویسی، نگارگری، سفال و سرامیک، تصویر سازی، مجسمه سازی، پوستر، عکاسی و کاریکاتور و بخش مقالات علمی برگزار شد. در این دوره برای هنرمندان هر رشته موضوعی خاص و متفاوت در نظر گرفته شده بود تا آثار خود را حول آن ارسال کنند. همچنین رشته‌های عکاسی، کاریکاتور و پوستر نیز به صورت بین‌المللی برگزار شده بودند. یکی از اتفاقات دوره پنجم، برگزاری بخشی ویژه و غیررقابتی با موضوع پیامبر اعظم(ص) بود که به دلیل اهانت‌های صورت گرفته در برخی کشورهای خارجی به ساحت نورانی حضرت محمد (ص) در دستور کار قرار گرفت. برپایی نمایشگاه منتخبی از آثار

هنرمندان استان‌ها، اتفاق دیگری بود که در این دوره از جشنواره به وقوع پیوست. در این دوره هر یک از رشته‌ها واجد موضوعی مجزا بودند و هنرمندان باید آثار خود را متناسب با موضوعات مندرج در فراخوان ارائه می‌کردند.

ششمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

دوره ششم را می‌توان جشنواره تفکیک‌شده‌ها خواند. در این دوره فراخوان هر بخش به صورت جداگانه منتشر شد. فجر ششم در سال 1392 به دبیر کلی «سید عباس میرهاشمی» با موضوع انسان معاصر در رشته نقاشی، خانواده در رشته تصویرسازی، انرژی در رشته پوستر، امید و شادی‌های زندگی در رشته عکاسی، هنر و سیاستمداران مطرح جهان در رشته کاریکاتور، راه بی انتها در رشته مجسمه‌سازی و شعائر ایرانی و اسلامی در رشته نگارگری برگزار شد. سایر رشته‌ها نیز دارای موضوع آزاد بودند. بخش بین‌الملل فجر ششم شامل چهار رشته عکاسی، پوستر، تصویرسازی و کاریکاتور و بخش ملی آن دربرگیرنده رشته‌های نقاشی، خوشنویسی، مجسمه‌سازی، نگارگری و سرامیک هنری بود. همچنین بخش فیلم‌های مستند هنرهای تجسمی نیز به عنوان بخش مکمل در این دوره مطرح شد.

هفتمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

در هفتمین دوره از جشنواره هنرهای تجسمی فجر که سال 1393 در رشته‌های نقاشی، خوشنویسی، نگارگری، سفال، مجسمه‌سازی، پوستر، عکاسی، تصویرسازی و کاریکاتور برگزار شد، برای نخستین بار جشنواره از حالت رقابتی خارج و نمایشگاه با استفاده از ظرفیت انجمن‌های تخصصی هنری و بخش خصوصی برگزار شد. در این دوره که «مجتبی آقایی» دبیر کلی آن را به عهده داشت، فجر صاحب دبیرخانه‌ای دائمی شد. برگزاری نمایشگاه و کارگاه «پیامبر مهربانی» از جمله اتفاقات جشنواره هفتم بولتار فجر هفتم در چهار مجموعه نمایشگاهی موسسه فرهنگی هنری صبا، خانه هنرمندان ایران، فرهنگسرای نیاوران و موزه هنرهای معاصر فلسطین به معرض دید علاقه‌مندان درآمد.

هشتمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

در دوره هشتم به دبیر کلی «مجتبی آقایی»، بار دیگر رقابت به جشنواره هنرهای تجسمی فجر بازگشت. در این دوره که در سال 1394 برگزار شد، موضوع، تکنیک و شیوه ارائه اثر آزاد بود و رویکرد جشنواره، معرفی آثاری بود که در قالب بهره‌مندی از یک یا چند رشته از هنرهای تجسمی به ساختار رسیده باشند و ایده‌های اصیل و مفهومی هنرمندانه را به نمایش بگذارند. برگزاری همایش «هنر معاصر و جهانی شدن» یکی از رخدادهای دوره هشتم بود. در این دوره عنوان شد که بنیاد شهید و امور ایثارگران در راستای حمایت و تشویق هنرمندان از آثاری که با موضوع ایثار و شهادت در هشتمین جشنواره تجسمی فجر تولید شده باشند، پس از بررسی و تأیید آثار در کمیسیون هنری، در هر رشته یک اثر را خریداری می‌کند.

نهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

دوره نهم نیز در سال 1395 و در مقیاس بین‌المللی به دبیر کلی «مجتبی آقایی» برگزار شد. هدف‌گذاری این دوره مبتنی بر معرفی ایده‌های اصیل و آفرینش‌های بدیع و خلاقانه هنری و پژوهشی بود. رویکرد جشنواره نیز معرفی آثاری بود که قابلیت‌های نوین و تعامل‌گرایانه را در قالب بهره‌مندی از یک یا چند رشته از هنرهای تجسمی به سامان رسانند و ایده‌های اصیل و مفهومی هنرمندانه را به نمایش بگذارند. در این دوره جوایز برگزیدگان جشنواره از 50 میلیون ریال به 100 میلیون ریال افزایش یافت. فجر نهم شاهد حضور 52 درصدی بانوان هنرمند بود و شهرهای تهران و اصفهان، بیشترین هنرمندان متقاضی حضور در این دوره را داشتند.

دهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

جشنواره دهم در سال 1396، همچنان به شکل بین‌المللی و با دبیر کلی «مجتبی آقایی» برگزار شد. رویکرد این دوره مانند دوره نهم معرفی آثاری بود که با قابلیت‌های نوین و تعامل‌گرا در قالب بهره‌مندی از یک یا چند رشته از ظرفیت‌های کلاسیک و جدید هنرهای تجسمی به سامان رسیده و ایده‌های اصیل و مفهومی هنرمندانه را به نمایش بگذارند و موضوع، تکنیک و شیوه ارائه آثار نیز آزاد بود. در فجر دهم علاوه بر تجلیل از مفاخر، نمایشگاهی از آثار منتخب آنها نیز در موزه هنرهای معاصر فلسطین برپا شد. در این دوره از برخی نگارخانه‌های شناخته‌شده دعوت شد تا در خلال جشنواره به معرفی رویداد مهم و برتر سال نگارخانه یا هنرمند شاخص خود بپردازند. در فجر دهم نمایشگاهی از آثار مفاخر هنرهای تجسمی در موزه هنرهای معاصر فلسطین برپا شد که آثار هنرمندانی چون حسین محجوبی (نقاش)، مرحوم حبیب‌الله صادقی (نقاش)، امرالله فرهادی (طراح گرافیک)، عبدالصمد صمدی (خوشنویس)، هادی شفاییه (عکاس)، اکبر نیکان‌پور (تصویر ساز)، علی دیواندری (کارتون‌نویست) و فریده تظهیری مقدم (سفالگر) را در برمی گرفت.

یازدهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

یازدهمین دوره از جشنواره هنرهای تجسمی فجر با موضوع آزاد و به دبیر کلی «ابراهیم حقیقی» به صورت انتشار فراخوان جداگانه برای بخش‌های عکس و هنرهای جدید در سال 1397 برگزار شد. هدف از برگزاری این دوره، ایجاد فضای گفت‌وگو میان اهالی جامعه هنرهای تجسمی کشور، ایجاد زمینه برای رشد هنر معاصر ایران و همچنین ایجاد فرصت برای ارتقای آگاهی و هنر هنرمندان ایرانی عنوان شده بود. در فجر یازدهم به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بخش‌های ویژه‌ای مانند «پلاک 40» با هدف نمایش هنرهای تجسمی انقلاب، برگزاری نمایشگاه عکس «روزهای انقلاب»، اجرای طرح «چهل نمایشگاه، چهل شهر» و تجلیل از هنرمندان برگزیده انقلاب و دفاع مقدس در دستور کار قرار گرفت. همچنین در این دوره تعدادی از نگارخانه‌ها نیز در قالب بخش «چهارسوی هنر» در جشنواره حضور پیدا کردند.

دوازدهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

دوره دوازدهم در سال 1398 به دبیر کلی «ابراهیم حقیقی» و در 10 رشته تصویرسازی، خوشنویسی، سرامیک، عکاسی، کاریکاتور و کارتون، طراحی گرافیک، مجسمه، نقاشی، نگارگری و رسانه‌های هنری جدید (شامل سه رسانه ویدئوآرت، پرفورمنس‌آرت، و چیدمان) برگزار شد. رویکرد فجر دوازدهم «گفت‌وگوی هنرها: آفرینش تجسمی نوین با نگاهی بین‌رشته‌ای» و موضوع آن آزاد بود. تشویق هنرمندان به سمت شیوه‌های معاصر خلق آثار در بستر هنرهای تجسمی، معرفی و نمایش نمونه‌هایی از برترین و جدیدترین آثار هنرمندان ایرانی و نمایش دستاوردهای خلاقانه هنری، ایجاد فضای گفت‌وگو میان اهالی جامعه هنرهای تجسمی کشور، ایجاد زمینه برای رشد هنر معاصر ایران و ایجاد فرصت برای ارتقای آگاهی و هنر هنرمندان ایرانی از جمله اهداف دوره دوازدهم بود. این دوره نیز همچون فجر یازدهم با حضور نگارخانه‌ها در قالب بخش «چهارسوی هنر» همراه بود. در این دوره بخش «چارخونه» به‌منظور گفت‌وگوی هنر عکاسی استان‌ها به ساختار جشنواره فجر اضافه و پذیرای نمایشگاه عکس‌شماری از هنرمندان استان‌ها شد.

سیزدهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

در سال 1399، دوره سیزدهم فجر به دبیر کلی «علی اشرف صندوق آبادی» با رویکرد مخاطب‌محوری و تفکیک بین هنر معاصر و هنر پیش از آن نه به واسطه تفاوت تقویمی و بازه زمانی خلق آثار بلکه به واسطه ویژگی‌های منحصر به فرد آن برگزار شد. اهداف این دوره که به شدت تحت تاثیر فراگیری ویروس کرونا در کشور بود نیز مانند دوره قبل تعریف و از هنرمندان درخواست شده بود تا به مواردی چون ویژگی‌های عام هنر معاصر و به طور اخص «رویکرد میان رسانه‌ای» و «مخاطب محوری»، تعریف رابطه «هنرمند»، «اثر هنری» و «مخاطب»، توجه به نقش مخاطب در شکل‌گیری اثر هنری، تمرکز بر شیوه‌های خوانش اثر هنری با محوریت مخاطب، استفاده از ظرفیت دیگر رسانه‌های هنری و رجوع به پشتوانه‌های فرهنگی و هنری، اهتمام ورزند. یکی از ویژگی‌های دوره سیزدهم، برپایی کارگاه‌های چاپ دستی نظیر لیتوگرافی، کالوگرافی، لینوکات، کاغذسازی و چاپ خلاق بود.

چهاردهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

دوره چهاردهم در نخستین سال از قرن جدید، همچنان تحت تاثیر فراگیری ویروس کرونا قرار داشت. اتفاق ویژه این دوره، بازدید حجت الاسلام رئیسی، ریاست جمهوری اسلامی ایران از نمایشگاه آینه در آینه موزه هنرهای معاصر تهران بود. دوره چهاردهم به دبیر کلی «سید عباس میرهاشمی»، با رویکرد «هنرمتعالی برای مردم»؛ هنری خلاق، وحدت‌بخش، امیدآفرین، هویت‌مند و زمینه‌ساز تمدن نوین اسلامی برگزار شد. در این دوره بخش ویژه «ایثار و فداکاری» با مضامین ایثار و فداکاری اقشار مختلف جامعه مانند: آتش‌نشانان، کادر درمان، گروه‌های جهادی و... به صورت رقابتی به ساختار جشنواره افزوده شد. همچنین در فجر چهاردهم برای نخستین بار، بخش «آینه در آینه» به عنوان یکی از بخش‌های جنبی جشنواره با هدف تمرکز و پژوهش حول هنر انقلاب اسلامی در موزه هنرهای معاصر تهران برپا شد. این بخش دربرگیرنده نقاشی‌های دوران انقلاب اسلامی بود.

پانزدهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر

جشنواره پانزدهم پس از فروکش کردن تب فراگیری کرونا به دبیر کلی «سید عباس میرهاشمی» برگزار شد. در این دوره رویکرد جشنواره عبارت از هنر خلاق، وحدت بخش، امیدآفرین، هویت مند در قالب «هنرمتعالی برای مردم» بود. همچنین بخش های جدیدی به بافتار جشنواره اضافه شدند که از جمله آنها می توان به بخش ویژه «قله ها» با هدف پرداختن به قله های افتخار ایران و ایرانی، بخش جنبی «لبخندآفرینان جهان» به منظور ارائه آثار سرآمدان حوزه کارتون و کاریکاتور از سراسر جهان و بخش جنبی «به افق امید» با هدف طراحی پوستر با نگاهی امیدوارانه اشاره کرد. در این دوره بخش «تجسم هنر» یا فجر استان ها نیز به سیاق دوره چهاردهم در ظرف جشنواره تدارک دیده شده بود. یکی دیگر از بخش های جشنواره پانزدهم، «آینه در آینه 2» بود که امتداد بخش نخست آن محسوب می شد. در این بخش نمایشگاهی از عکس های زنده یاد قربان خلیلی عکاس فقید و کمتر شناخته شده سال های آغازین انقلاب اسلامی در موزه هنرهای معاصر تهران به نمایش درآمد.

اما یکی از تفاوت‌های مهم جشنواره پانزدهم نسبت به دوره‌های گذشته، تأکید بر حذف دیوارهای موجود میان رشته‌های هنری بود. به این ترتیب، برای نخستین بار رشته تازه‌ای با عنوان «حجم» مرکب از سه گرایش مجسمه‌سازی، سرامیک و چیدمان به بافتار جشنواره اضافه شد که گامی در راستای کم‌رنگ شدن مرز موجود میان رشته‌ها به شمار می‌آید. این موضوع در نوع چیدمان آثار بخش نمایشگاه نیز تبلور یافته بود. بر این اساس، چیدمان آثار رشته‌های مختلف در کنار هم و بدون تفکیک رشته‌ها از یکدیگر صورت پذیرفته بود.

و اینک؛ فجر شانزدهم

شانزدهمین جشنواره هنرهای تجسمی فجر که این روزها در آستانه افتتاح و گشایش نمایشگاه قرار دارد، به دبیر کلی «امیر عبدالحسینی» در حال برگزاری است. یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های دوره شانزدهم، افزوده شدن بخش‌های جدید به ساختار جشنواره هنرهای تجسمی فجر و احیای برخی بخش‌هایی است که در دوره‌های گذشته از جشنواره کنار گذاشته شده بودند. از جمله بخش‌های جدید می‌توان به طراحی فرهنگ‌محور، ناشران کتاب‌های تجسمی، دانش هنرهای تجسمی، دیوارنگاری شهری، کاتبان سوره حمد و پوسترهای فجر (محیطی) اشاره کرد.

برخی بخش‌ها مانند بخش فیلم و بخش بازار هنرهای تجسمی نیز در دوره‌هایی حاضر بودند و امسال پس از چند دوره غیبت، بار دیگر به ساختار جشنواره افزوده شده‌اند. یکی دیگر از ویژگی‌های این دوره بازگشت چهره‌های هنری شناخته‌شده به جشنواره تجسمی فجر در کنار بهره‌گیری از چهره‌های هنری جدید است. امسال هنرمندانی چون اردشیر مجرد تاکستانی، مصطفی گودرزی، کاظم چلیپا، مرتضی اسدی و... از جمله چهره‌های شناخته‌شده‌ای هستند که پس از غیبتی نسبتاً طولانی در ترکیب دبیران و یا داوران فجر تجسمی حضور یافته‌اند. همچنین چهره‌هایی چون صابر شیخ‌رضایی، مجید زارع، محمد روح‌الامین، هاجر سلیمی نمین، رامین مراتی، شعیب حسینی مقدم و... نیز از جمله چهره‌های جدید و جوانی هستند که برای نخستین بار با هدف کادرسازی در ترکیب دبیران یا داوران جشنواره هنرهای تجسمی فجر حضور پیدا کرده‌اند.

انتهای پیام/

انتهای پیام/

